

Ekologia ja ekonomia – ympäristö ja talous hyvinvoinnin puolesta

Timo Järvensivu

Tutkimuspäällikkö, kauppatieteiden tohtori

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu

www.degrowth.fi

TALOUSKASVUN PARADOKSI

- **Välttämätön**, sillä 2-3% talouskasvu tarvitaan, jotta työttömyys ei lisäännä ja hyvinvointipalvelujen rahoitus saadaan turvattua ("Kakun on kasvettava, jotta siitä riittää jaettavaa maapallon kasvavalle väestölle")
- **Mahdoton**, sillä talouskasvua ei todennäköisesti saada irtikytettyä haittavaikutuksistaan riittävän tehokkaasti (ekosysteemin kantokyvyn rajoissa pysyminen)

TALOUDEN YHTEYS EKOSYSTEEMIIN?

EKOSYSTEEMI = MAAPALLO

TALOUS

Tuotannon välineet (työ, pääoma, investoinnit)

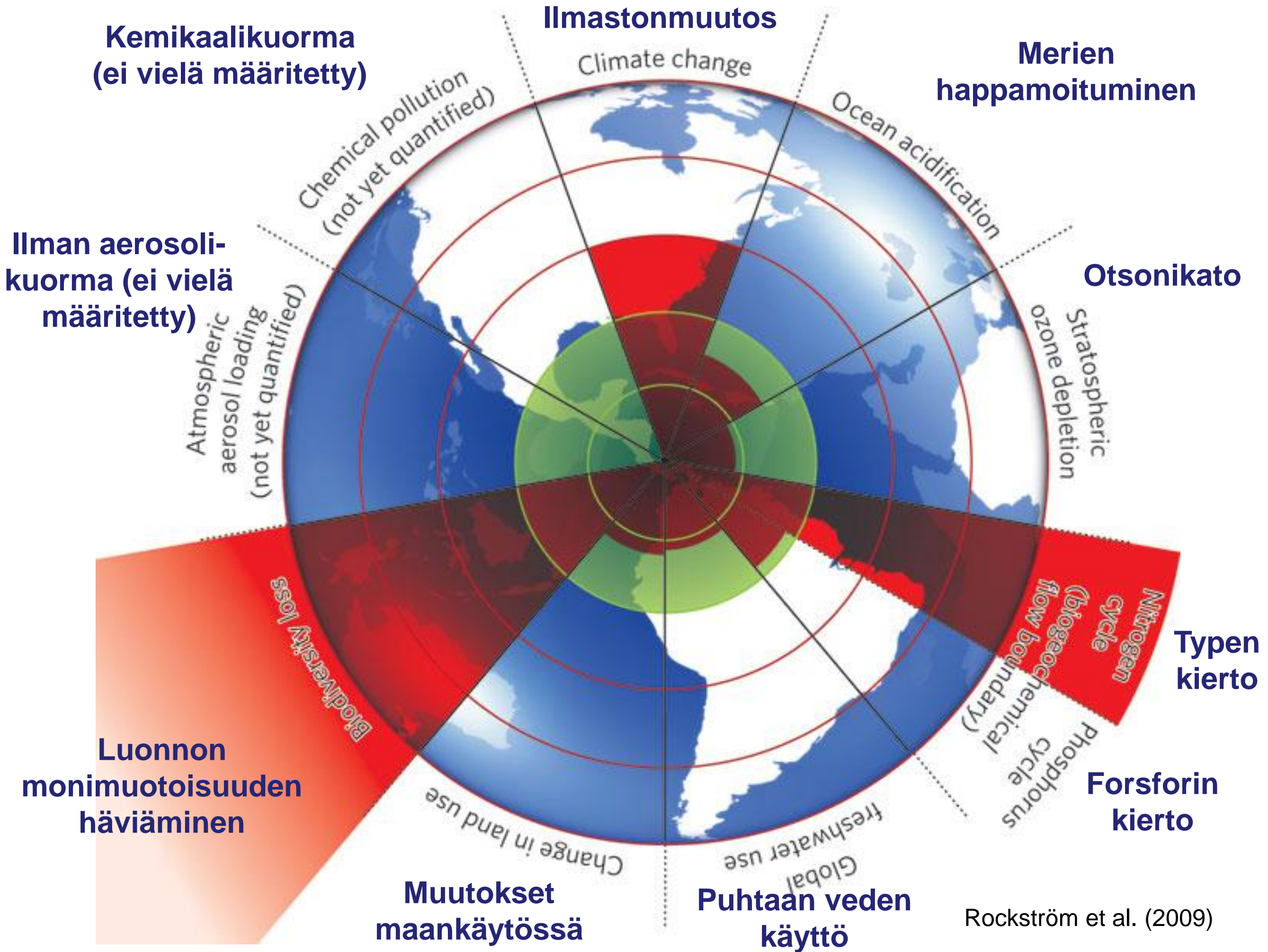
**Energiaa,
materiaa**

Kotitaloudet:
kulutus

Yritykset:
tuotanto

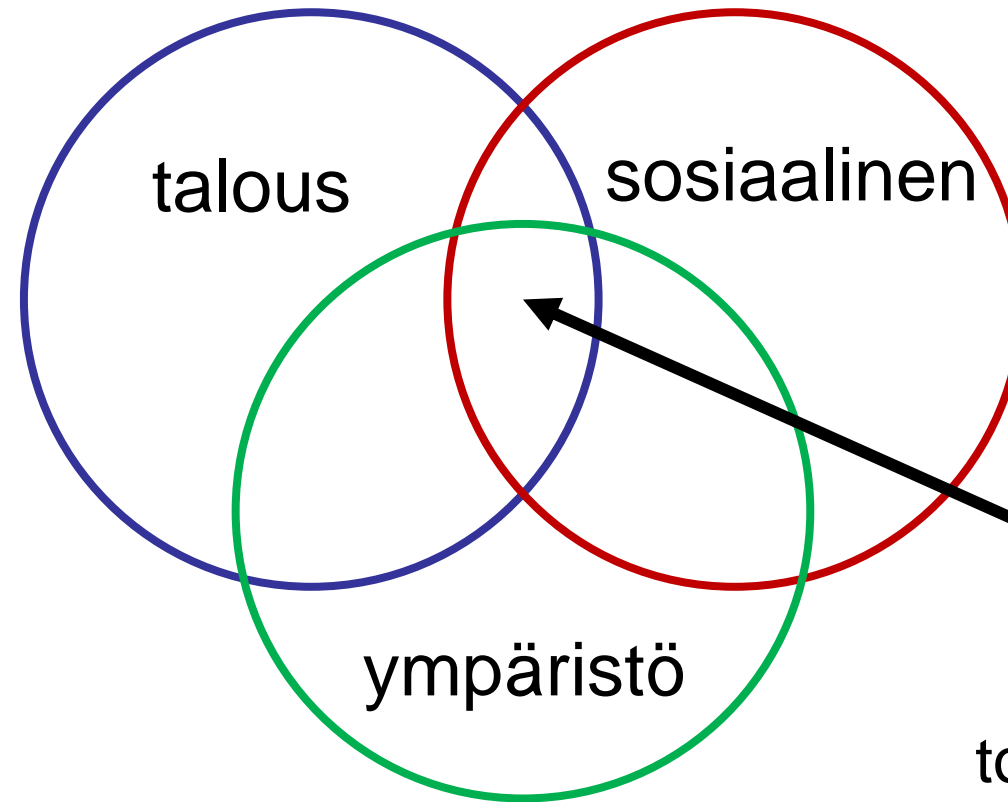
Tuotannon tulokset (tuotteet, palvelut)

**Energiaa,
materiaa**

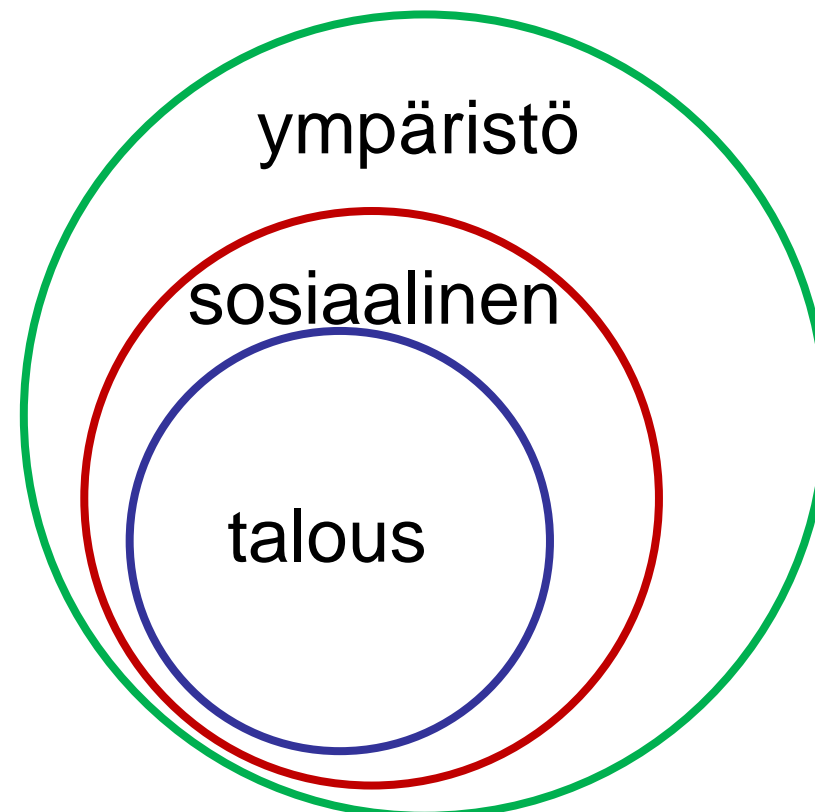
”Kestävä kehitys” – mitä se kenellekin tarkoittaa?

- Heikon kestävyuden maailmankuva

Kestävä kehitys *tasapainona*, mutta toiminnan kentät ovat erilliset.

- Vahvan kestävyuden maailmankuva

Ympäristön hyvinvointi ja sosiaalinen hyvinvointi ovat taloudellisen hyvinvoinnin *edellytyksiä*. Toiminnan kentät eivät ole erillisiä.

KOLUMNI: Lähiviikkoina ratkaistaan Suomen talouden tulevaisuus. Nyt tarvitaan rohkeutta, oikeudentuntoa ja lujuuutta. Kasvua on vauhditettava ja nuoret saatava töihin.

Mikael Pentikäinen mikael.pentikainen@hs.fi | Kirjoittaja on HS:n vastaava päätoimittaja.

Talouspolitiikan totuuden hetki

Lähiviikot ovat ratkaisevia Suomen talouden tulevaisuudelle. Talouspäättäjien – hallituksessa, eduskunnassa, järjestöissä ja yrityksissä – täytyy tehdä

ti, 1,4 prosentin kasvu edellyttäisi 3,5 miljardin edestä uusia säästöjä tai veroja.

Jos kasvu hiipuu Suomen Pankin ennustamaan 0,4 prosenttiin, se on turvattu kasvaa

tias. Uusi presidentti Sauli Niinistö totesi torstaina eduskunnassa, että jopa 300 000 nuorta on yhteiskunnan ulkopuolella.

Ongelma ei ole tekemättömän työn puute

Vastaava päätoimittaja Mikael Pentikäinen kirjoitti (HS Kolumni 4. 3.), että talouskasvu on välttämätöntä hyvinvointivaltion ylläpitämiseksi.

Taloukasvun tulee olla kestävä

Mikael Pentikäinen analysoi (HS Kolumni 4. 3.) taloustilannettamme: kasvu on välttämätöntä, jos halutaan välttää hyvinvointivaltion alasajo. Pentikäinen sivuutti, kuten valtaviiran talouspolitiikassa on tapana, kestävä talouden laajan määritelmän.

Talous on kestävä, kun se ottaa huomioon paitsi taloudellisen ja sosiaalisen myös ekologisen kestävyuden. Tim Jackson avaa kirjassaan *Hyvinvointia ilman kasvua* vakuuttavasti tästä nousevan dilemman: hyvinvointivaltio on riippuvainen talouskasvusta, mutta samanaikaisesti on varsin epätodennäköistä, että talouskasvusta saadaan lähivuosisikymmeninä ekologisesti kestävä.

Pentikäinen sivuutti tämän dilemman ja totesi, että Jorma Elorannan tuore kasvuohjelma on syytä panna toimeen. Eloranta kuvaa kasvuohjelmansa näkökulmaa kestävyteen *Talouselämässä* (7/2012) seuraavasti: "Jatkossakin kestävä kehitys, ekologia

ja sosiaalinen hyvinvointi ovat tärkeitä, mutta nyt pitäisi ottaa pari askelta talouden suuntaan."

Ongelma on, että olemme jo rähmälämme talouden suuntaan. Suomalaiset ylikuluttavat luonnonvaroja noin nelinkertaisesti kestäväan tasoon verrattuna. Jotta suomalaiset pääsevät yhden maapallon kestäväan kulutukseen, vaaditaan ekotehostumisen taso, johon ihmiskunta ei modernilla ajalla ole vielä koskaan kyennyt.

Historia ei sanele tulevaisuutta mutta antaa kuitenkin viitteitä ihmiskunnan todennäköisistä toimintamalleista. Jos seuraamme Pentikäisen ja Elorannan ekologian sivuuttavaa toimintamallia, jatkamme ympäristötuhon tiellä.

MIKÄLI haluamme saavuttaa kestäväan hyvinvoinnin, talouspolitiikan prioriteettijärjestys on selvä. Ensimmäiseksi on määriteltävä maapallon resurssirajoitteet, joiden

puutteissa talouden on toimittava. Toiseksi on sovittava sosiaalisen hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden ehdot. Tämän jälkeen voimme antaa markkinatalouden tehdä tehtävänsä.

TALOUDEN kasvu ja lasku ovat ihmisten toiminnan tulosta. On hyväksyttävää, jos ihmisten toiminta tuottaa talouskasvua kestäväillä rajoitteilla ja ehdoilla. Jos rajoitteiden ja ehtojen seurauksena on kuitenkin talouslasku, on se osoitus aiemman kasvun vastuuttomuudesta.

Pentikäinen vaati työmarkkinajärjestöjä tunnustamaan tosiasiat. Eikö ekologiaa tosiasioita tarvitse tunnustaa?

Ekologiset resurssirajoitteet sivuuttava talouskasvun tavoittelu on vastuutonta.

Timo Järvensivu
kauppatieteiden tohtori
Helsinki

Kestävä taloudenpito voi olla nollakasvua

HELSINGIN SANOMAT otsikoi talouskasvupolitiikkaa käsittelevän vastaväitteeni (HS 6. 3.) seuraavasti: ”Talouskasvun tulee olla kestävä”. Tämä antaa kirjoitukseni sisällöstä väärän mielikuvan. Sisältöä vastaava otsikko olisi ollut ”Taloudellisen toiminnan tulee olla kestävä”.

Ero ei ole vain semanttinen vaan periaatteellisesti keskeinen. Ekologisesti kestävä taloudenpito voi edellyttää myös hallittua nollakasvua tai talouslaskua.

Timo Järvensivu
kauppatieteiden tohtori
Helsinki

Terve talous on kestäväää kehitystä

Helsingin Sanomat julkaisi Timo Järvensivun kirjoituksen, joka oli otsikoitu "Talouskasvun tulee olla kestäväää" (HS Vastaväite 6. 3.). Kirjoituksessa Järvensivu toteaa, että jos seuraa Helsingin Sanomien vastaavan päätoimittajan Mikael Pentikäisen ja Jorma Elorannan ekologian sivuuttavaa toimintamallia, jatkamme ympäristötuhon tiellä.

Olen eri mieltä. Totean selvitysmiesraportissani *Investointeja Suomeen*: "Ihmiset ympäri maapallon haluavat käyttää luonnonvaroja mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittaen ja samalla valtaosa haluaa myös lisätä aineellista hyvinvointiaan. Tähän ihmiskunnan suureen haasteeseen voi löytää ratkaisuja vain uusia teknologioita ja liiketoimintoja kehittäen ja hyödyntäen."

Raportistani löytyy myös kantava teema, jonka mukaan hyvä investointi on taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti terveellä pohjalla.

Kestävässä kehityksessä talous, ihmiset ja ympäristö otetaan tasapainoisesti huomioon.

Pidän virheellisenä Järvensivun "ekologiseksi tosiasiaksi" kuvaamaa väitettä, jonka mukaan "suomalaiset ylikuluttavat luonnonvaroja noin nelinkertaisesti kestävään tasoon verrattuna". Mikäli kestävään kehityk-

sen tasapainoa haettaisiin tältä pohjalta, tulisi elintasoamme eli kaikkia palkkoja ja muita etuuksia alentaa rajusti: ehkä 50 prosenttia olisi oikea suuruusluokka. En usko, että tämä olisi demokraattisessa yhteiskunnassa mahdollista. En pidä sen tavoittelua järkevänä, pikemminkin ihmiset unohtavana typeryytenä.

Olen siinä käsityksessä, että kestävä kehitys on me-

gatrendi, jonka toteuttamisessa Suomessa on kokoonsa nähden paljon osaamista ja siinä mielessä annettavaa muillekin maille. Investoimalla moderniin teknologiaan luodaan taloudellista hyvinvointia ja käytetään luonnonvaroja vastuullisesti, kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Maailma on täynnä esimerkkejä siitä, kuinka köyhyys ja rämettynyt talous johtavat ympäristötuhoihin.

Suomen julkinen talous on rakenteellisesti alijäämäinen. Talouden perusta ei siis ole kestävä. Sillä tiellä emme voi jatkaa. Olen raportissani selvittänyt, kuinka Suomi selviää voittajana kansainvälisessä investointikilpailussa. Sitä kautta rakennamme hyvinvointimme taloudellista perustaa kestävästi.

Jorma Eloranta
vuorineuvos
Helsinki

"Maailma on täynnä esimerkkejä siitä, kuinka köyhyys ja rämettynyt talous johtavat ympäristötuhoihin."

Laskuharjoituksia...

- **Globaali** resurssien ylikäyttö nyt **40 %**.
Suomalaisten ylikäyttö nyt **300 %**.
- **Jos talous kasvaa 2 % vuodessa** eli kaksinkertaistuu vuoteen 2050 mennessä, niin...
- **Globaalin ekotehokkuuden pitää edistyä noin 2,5 % joka vuosi ja Suomessa noin 5 % joka vuosi.**
- Ovatko nämä tehostumisprosentit realistista? Jos ei onnistu, niin talous ei voi kasvaa 2 % vuodessa

Näkökulman siirtäminen tulevaisuuden haasteisiin

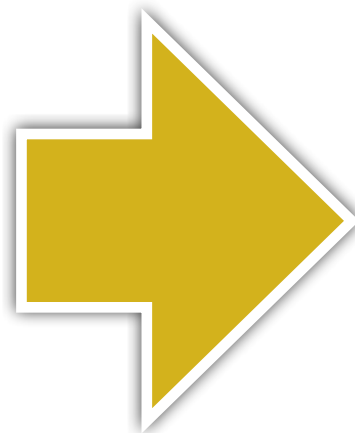
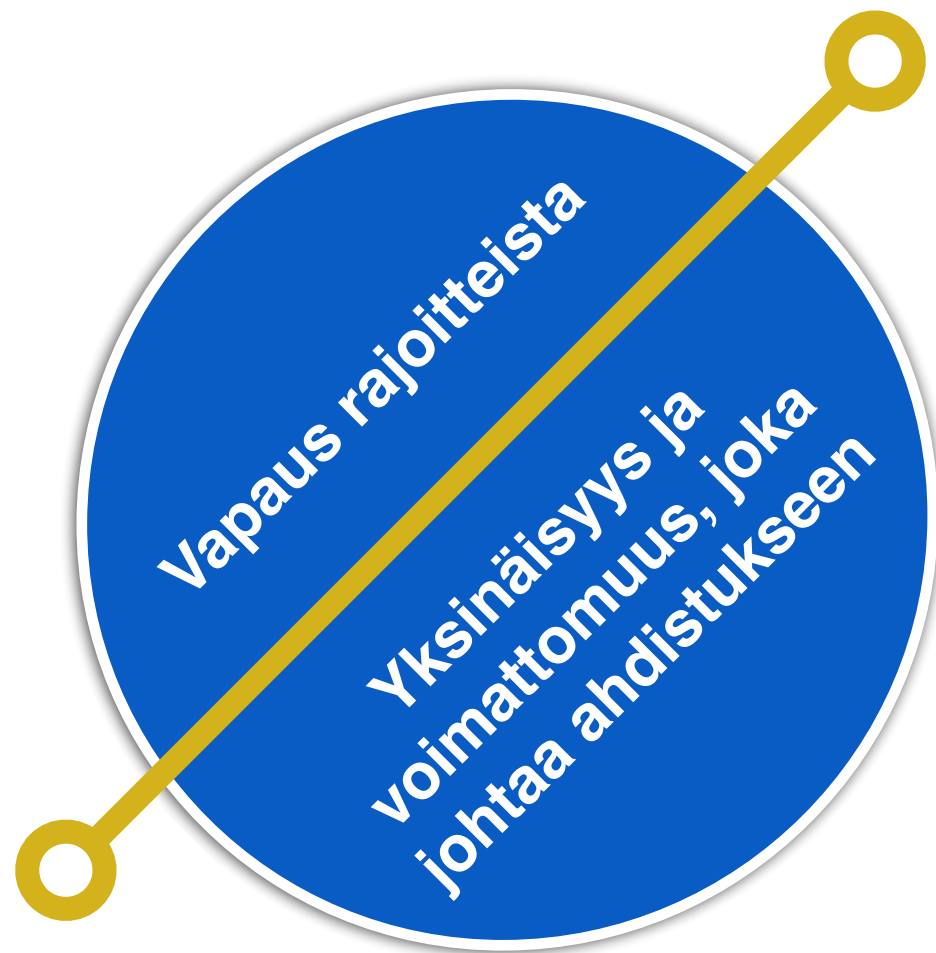
Muutoksen systeemisyys

Realistinen käsitys tulevasta niukkuudesta

"Vapauden pelko" (mukaiillen Fromm 1942)

Yksilönvapaus on toivottavaa, mutta sillä on myös kääntöpuolensa

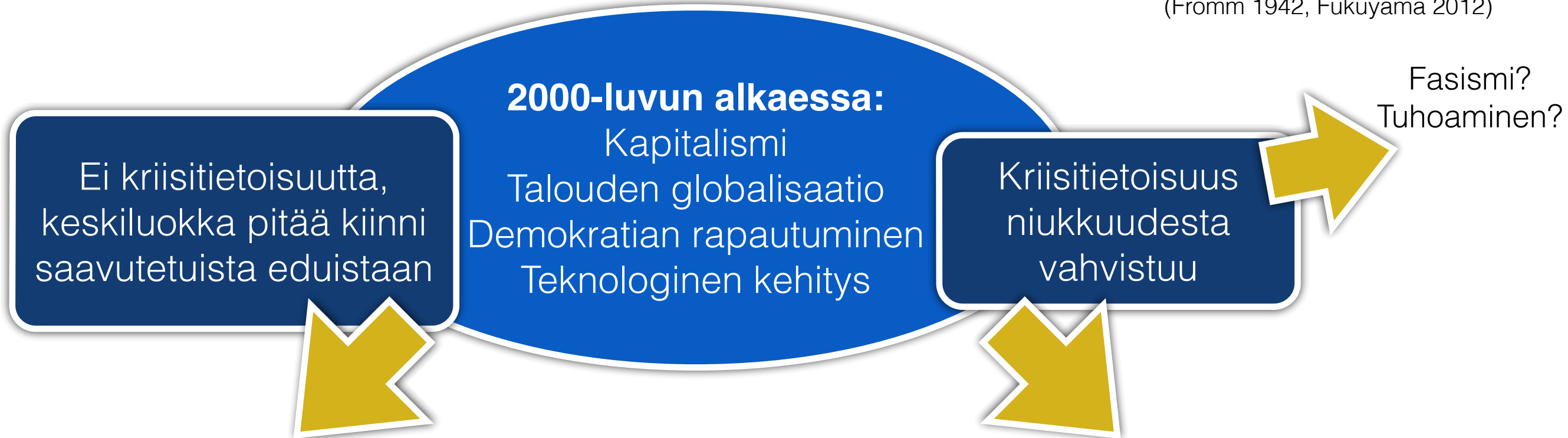

Yksilönvapauteen liittyvä ahdistus purkautuu tavalla tai toisella

- **Auktoriteettiin alistuminen** (esim. diktatuuri, fasismi)
- **Tuhoaminen** (esim. päämäärätön anarkismi)
- **Valtavirran normeihin mukautuminen, "yksilö automaattina"** (esim. porvarillisuus, sosiaalidemokratia)
- **Positiivisen vapauden tukeminen:** tuetaan mahdollisuutta toteuttaa itseään, ei pelkästään vapautta rajoitteista (esim. perusturva, vapaa sivistystyö)

Keskiluokan tuki tarvitaan muutokselle - mutta miten?

(Fromm 1942, Fukuyama 2012)

- **Valtavirran normeihin mukautuminen, tuetaan nykyistä vapausajattelua:**
yksilökeskeinen vapaus, talouden liberalisaatio, valtion pienentäminen, "jokainen on oman onnensa seppä" jne.

- **Vahvistetaan positiivista vapautta**
eli yksilön toimintamahdollisuuksia:
mahdollisuus oppia ja osallistua yhteiskuntaan, mahdollisuus hyvään luontosuhteeseen jne.

+ Talouskasvu
- Eriarvoisuuden kasvu
- Yksinäisyys ja voimattomuus
- Ympäristöongelmat

+ Yhteisöllisyyden kasvu
+ Ympäristön huomioiminen
+ Demokratian vahvistuminen
- Talouden heikkeneminen

Ajelehditaan kohti ympäristökatastrofia

Hyvinvointia niukkuudestakin

Mihin resursseihin voimme tukeutua jatkossakin? Minkä niukkuus ei lisäännny?

- Ihmisten kädet ja aivot
- Yhteistyö: niukkojen materiaalistien resurssien hyödyntäminen yhdessä
- Uusiutuvat (tai ”paremmin uusiutuvat”) energian ja materian muodot
 - Otettava huomioon ekosysteemin kantokyky eli se, että uusiutuvilla resursseilla on yläraja
- Innovaatiot ja sivistys: laadulliseen ja yhteiskunnalliseen kehittämiseen keskittyminen, pois määrällisestä ja teknisestä kehittämisestä

Julkisten palveluiden rahoitus?

- Julkisten palvelujen rahoitus (ml. eläkkeet) on katettava muusta kuin BKT:n kasvusta

MITEN:

- Energian ja materian kulutus ei lopu koskaan (vaikka vähenisisikin), joten sitä voidaan verottaa loputtomasti
 - Energian- ja materiankulutuksen tasaisesti kiristytvä verottaminen siirtää työntekoa kestävämmästä työstä kestävään työhön, mutta ei lopeta työntekoa. Seurauksena positiivinen rakennemuutos
- Kaikki työ ja kulutus ei ole yhtä arvokasta!
 - Ekologisesti kestävämpi työ ja kulutus on määriteltävä ja pantava suuremmalle verolle kuin muu työ ja kulutus
 - Kestävämmästä työstä vapautuu käsiä ja aivoja kestävään työhön (ja muuhun toimintaan, kuten vapaaehtoistyöhön)

SERGE LATOUCHE: “Jäähyväiset kasvulle”

1. **Arvojen muutos:** ensin ympäristö ja ihminen, sitten talous
2. **Maailmankuvan muutos:** pois nykyisen taloustieteen todellisuuskäsityksestä – hyvinvoinnin, köyhyyden, niukkuuden ja runsauden uudelleenmäärittely
3. **Rakennemuutos:** tuotanto ja sosiaaliset suhteet sovitettava uusiin arvoihin ja maailmankuvaan
4. **Uusjako:** hyvinvoinnin ja luonnonvarojen tasaisempi jakaminen pohjoisen ja etelän välillä
5. **Paikallistaminen**
6. **Vähentäminen:** vähemmän, parempaa, laadukkaampaa
7. **Uusiokäyttö**
8. **Kierrätys**

TIM JACKSON: “Hyvinvointia ilman kasvua”

1. Rajojen asettaminen:

- Vähennystavoitteiden sekä resurssi- ja päästökattojen asettaminen
- Fiskaalisen järjestelmän muutokset (mm. verotus)
- Tuki kehitysmaiden ekologiselle kehitykselle

2. Ekonomisen mallin korjaaminen:

- Ekologisen makrotaloustieteen kehittäminen
- Työhön, pääomiin ja infrastruktuuriin investointi osana ekologista makrotaloutta
- Varovaisuutta rahoitusmarkkinoille ja investointeihin
- Kansakunnan hyvinvoinnin kirjanpidon muokkaaminen (BKT:n keskeisyyden vähentäminen)

3. Sosiaalisen logiikan muuttaminen:

- Työhön käytetyn ajan tarkastelu, työn jakaminen
- Systemisen epätasa-arvon poistaminen
- Toimintamahdollisuuksien mittaaminen
- Sosiaalisen pääoman vahvistaminen (vahvat yhteisöt lisäävät hyvinvointia)
- Konsumerismin eli kulutuskulttuurin purkaminen